

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ

DERGİSİ

SAYI : 9

KAYSERİ — 1996

MUALLİM PEYGAMBER*

Doç.Dr. M. Şevki AYDIN**

Kur'ân'a göre Peygamber, sadece "tebliğ" göreviyle yükümlüdür: "Ey Peygamber! Rabbinden sana indirilenleri tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun."¹ Ey Muhammed! "Sana yalnız tebliğ etmek düşer."² "Peygamberin görevi, sadece tebliğ etmektir."³

Bu yükümlülük, pek çok ayette tekrar tekrar belirtilmekte; hem de, örnek olarak verdiğimiz ayetlerde görüldüğü gibi, vurgulu ifadelerle. Peygamber'in, bu görevden kaçınması mümkün olmadığı gibi ihmali de düşünülemez.

Öyleyse nedir bu "tebliğ"? Kelime olarak tebliğ; ulaştırmak, eriştirmek, haber vermek anlamındadır. Terim olarak anlamı ise, Peygamber'in, Allah'tan aldığı mesajları aynen insanlara ulaştırmasıdır. Bu, her peygamberin vazgeçilmez niteliklerinden biridir.⁴ Ulaştırmaya konu olan şey, başka ifadeyle, ulaştırılan şey bir bilgi, bir haber, bir mesaj ise, o zaman öğretme de söz konusu olur. Nitekim, tebliğ kelimesine bazı sözlükler öğretmek anlamını da vermişlerdir.⁵ Bu kısa bilgiler, "tebliğ" in, öğretimle ilişkisini ortaya koymaktadır.

Bu noktada tebliğ kelimesinin terim olarak anlamını biraz daha açmak, daha bir netleştirmekte fayda var. "Peygamberlerin, Allah'tan aldığı mesajları aynen insanlara ulaştırması" ne demek? Başka ifadeyle, bir haberin, bir bilginin ulaştırılması, ne anlama geliyor? Bir haberin, bir bilginin, başkasına ulaştırılması, nasıl bir işlemdir? Bu ulaştırma işi nasıl gerçekleşir?

Tabii ki tebliğ, bir mesajın bir takım ifade kalıplarına dökülerek muhataba rasgele duyurulması şeklinde anlaşılabilir. Bir mesaj bir bilgi, eğer muhatap tarafından doğru

* Kutlu Doğum Haftası münasebetiyle 11.9.1992 tarihinde Nevşehir'de düzenlenen panelde bildiri olarak sunulmuştur.

** Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

1 Maide: 67.

2 Al-i İmran: 20.; Ra'd: 40.; Nahl: 82.

3 Maide: 99.; Nahl: 35.; Nur: 54.; Ankebut: 18.; Teğabun: 12.

4 Bk. A. Hamdi Akseki, İslâm Dini, 32. baskı, Ankara, 1989, s. 82.

5 Mesela bk. Komisyon, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat, Tebliğ md.; el-Yesûî, Feraid, Tebliğ md.

anlaşılmış, doğru kavranmış ise ona ulaşmış demektir. "Doğru anlaşılması"ndan maksat, kaynak kişinin anladığı anlamın aynısını, alıcı kişinin anlamasıdır. İletilmesi düşünülen mesajın anlamı, kaynakla alıcı arasında ortak kılınamamışsa, o ulaştırılmamış demektir. Kısacası, kaynak kişi ile alıcı arasında iletişim sağlanmadıkça "tebliğ" gerçekleşmiş olamaz. Şu halde tebliğ, bir iletişimdir, diyebiliriz.

Meseleye böyle yaklaşıncı tebliğin, bir eğitim-öğretim işi olduğu gerçeğiyle karşılaşırız. Zira eğitim-öğretim etkinliği, bir iletişim sürecidir. Eğitim-öğretim yapmak, iletişimde bulunmak demektir. Eğitim-öğretim süreci, kaynak (öğretmen-egitimci) ile alıcı (öğrenci) arasında iletişimin gerçekleştirilmesinden ibarettir.⁶

Esasen Kur'an, sadece "tebliğ" etmekle yükümlü bulunduğunu ve bunu mutlaka yapmak mecburiyetinde olduğunu bildirdiği Peygamber'i, "öğretici ve eğitici" olarak nitelendirmekte; O'nun yaptığı işin, bir öğretim ve eğitim faaliyeti olduğunu açıkça ortaya koymaktadır: "Nitekim kendi içinizden size ayetlerimizi okuyan, sizi arındıran, size Kitab'ı ve hikmeti öğreten, size bilmediklerinizi öğreten bir Resul gönderdik."⁷ "O (Allah), ümmîlerin arasından kendilerine ayetlerini okuyan, onları arıtan, onlara Kitab'ı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderendir."⁸

Ayrıca, "Doğrusu sen, dosdoğru yolu gösteriyorsun"⁹ ayeti gibi bir çok ayette, Peygamber'in, "doğru yolu gösteren bir rehber" olduğu vurgulanıyor; Allah'a, Allah'ın yoluna davet ettiği, aydınlatici olduğu belirtiliyor.¹⁰ Bir çok ayette de O'nun, "bir uyarıcı, hatırlatici, dikkat çekici" olarak takdim edildiğini görüyoruz: "Hatırlat, uyar! Gerçekten hatırlatmak müminlere fayda verir."¹¹ "Hatırlat! Zira sen, sadece hatırlatici-uyarıcısın."¹² "İnsanlara gönderilenleri kendilerine açıklayasın diye sana Kur'ân'ı indirdik."¹³ "De ki, Allah benimle sizin aranızda şahiddir. Bu Kur'ân bana, sizi ve ulaştığı kimseleri uyarmam için vahyolundu."¹⁴

Bütün bunlar, eğitim-öğretim faaliyetinin içindeki işlerdir ve bu nitelikler, bir eğiticinin bir öğreticinin nitelikleridir. Dolayısıyla bütün bu anlamdaki ayetler, Peygamber'in tebliğ görevinin, tamamen bir eğitim-öğretim görevi olduğunu; "mubelliğ-peygamber" in de, "muallim-peygamber" anlamına geldiğini açıkça ortaya koymaktadırlar. Kaldı ki, Peygamber'in (s) bizzat kendisi de, vurgulu bir ifadeyle, "Ben, ancak ve ancak öğretmen olarak gönderildim"¹⁵ buyurarak bu temel görev ve niteliğini açıkça

6 Bk. Leyla Küçükahmet, Öğretim İlke ve Yöntemleri, 2. bs. Ankara, 1986, s. 13.; C. Alkan, Eğitim Ortamları Ankara, 1979, s. 32-3.

7 Bakara: 151.

8 Cumua: 2. Ayrıca bk. Bakara: 129.; Al-i İmran: 164.

9 Şûra: 52.

10 Bk. Ahzab: 45-6.

11 Zariyat: 55.

12 Ğaşıye: 21.

13 Nahl: 44.

14 En'am: 19.

15 İbn Mace, Mukaddime, 17, No: 229. Ayrıca bk. Muslim, Talak 4.

belirtmektedir. O'nun peygamber olarak gönderiliş amacını ifade eden şu sözü de bu hususu desteklemektedir: "Ben ancak, ahlak güzelliğini tamamlamak için gönderildim."¹⁶

Kur'an'da Allah, Peygamber'in (s) aslî görevinin ne olduğunu açık seçik ortaya koyduğu gibi, bu görevini yaparken temel konumuyla bağdaşmayacak tavırlar takınmaması için de O'nu uyarmaktadır. Sözelimi, Peygamber (s), bütün insanların kurtuluşu ve mutluluğu için can atıyordu. Onların, hiçbirinin burnunun kanamasına asla gönlü razı değildi. Herkesin, insanlığını koruyup geliştirerek yaşamasını, ötede de cennete girmesini istiyordu. Bu konuda aşırı bir düşkünlük gösteriyordu. Onun bu anlayışı, bazılarının inanmaması karşısında kendisini mahvedercesine üzülmesine neden oluyordu. "Ey Muhammed! İnanmıyorlar diye nerdeyse kendini mahvedeceksin."¹⁷ Peygamber'in (s) bu durumunun, inanmayanları imana zorlamasına sebep olmaması için onu Allah bu noktada uyarıyor: "Biz seni, onlara koruyucu-bekçi olarak göndermedik; sana düşen, sadece tebliğdir."¹⁸ "Hatırlat, uyar! Zira sen, sadece hatırlatıp uyaransın; onlara zor kullanacak değilsin."¹⁹ Dinde hiçbir zorlama yoktur."²⁰ Bu durumda Peygamber'in-(s) yapacağı iş; eğitim-öğretim faaliyetini en uygun biçimde yürüterek insanlara ulaşmak, onlarla iletişim sağlamaktır.

Meselenin nazarî boyutunun böyle olduğunu, Peygamber'in (s) uygulamaları da göstermektedir. Meselenin nazarî ve tatbikî boyutları arasında farklılık gözüküyor. Evrensel boyutlu bir "ıslah"ı amaçlayan İslâm dinini insanlığa iletmekle yükümlü olan Peygamber (s), insanlara alıştıklarından çok farklı başka bir düşünce biçimi ve hayat anlayışı sunuyordu. İşi oldukça zordu. Ama o, hiçbir zaman inandırmak için zor kullanmayı düşünmedi.²¹ Tebliğ görevini yerine getirirken, kendisini Kur'an'ın nitelediği biçimde²² davrandı. Tebliği, tamamen eğitim-öğretim işi olarak gördü; hedeflediği sosyal reformu bu yolla gerçekleştirmeğe çalıştı. Dini tebliğ etmekle görevlendirildiğinden itibaren eğitim-öğretim faaliyetine girişti. Bu faaliyeti, yakın çevresinden başlattı; her geçen gün bu daireyi merkezden çevreye doğru genişletti. Kendi evinde olduğu gibi başka bir takım evlerde, panayırarda, fırsat bulduğu her yerde kişilerle tek tek görüşerek veya topluluklara hitap ederek dinin esaslarını öğretmeğe çalıştı. Mekke döneminde akıl almaz işkencelere ve karşı koyuşlara rağmen o, eğitim-öğretim görevini en verimli biçimde sürdürdü; bu konuda asla gevşeklik göstermedi. Medine'ye hicretten sonra bu eğitim-öğretim faaliyeti daha da canlandı, hızlandı, yoğunlaştı ve yaygınlık kazandı. Burada Peygamber, ilk iş olarak mescid yaptırdı. Herkese açık bir mescid yaptırmasının en önemli sebeplerinden biri, eğitim-öğretim faaliyetini daha verimli biçimde yürütmektir.²³ Bu mescidde, salt eğitim-öğretime

16 Muvatta, Husnu'l-Huluk, 1.

17 Şuara: 3. Ayrıca bk. Kehf: 6.

18 Şûra: 48.

19 Ğaşiye: 21-2.

20 Bakara: 256.

21 Peygamber'in tebliğinde asla zor kullanmanın olmadığı konusunda ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bk. A.Önkal, Rasulullah'ın İslâm'a Da'vet Metodu, Konya, 1981, s. 103 vd.

22 Bk. Bakara : 129.; Cumua: 2.

23 B. Bilgin, Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, Ankara, 1988, s.14.; M. Hamidullah, bu mescidi, "cami-okul" diye nitelendiriyor. Bk. Le Prophete de L'İslâm, 2. bs. Beyrut, 1975, II, 192.

ait bir bölüm de (Suffa) vardı.²⁴ Peygamber (s), Medine'de başka mescidler, ilk mektep veya hazırlık okulu biçiminde başka okullar da yaptırdı.²⁵ Böylece eğitim-öğretim yerleri ve imkanları alabildiğine artırıldı.

Peygamber (s), dinin esaslarını öğretmekle kalmıyor, aynı zamanda tutum ve davranışlarıyla da örnek oluyor; öğrettiği soyut bilgilerin hayata nasıl yansıtacaklarını, davranışlar halinde nasıl somutlaşacaklarını da gösteriyordu. Bir başka ifadeyle o, öğretimini kişisel yaşantısıyla destekliyor, tamamlıyordu. Onun için Allah, onu "numune-i imtisal" olarak tanıtıyor, kendisinin örnek edinilmesini bizden istiyor: "Gerçekten sen, büyük bir ahlaka sahipsin."²⁶ "Andolsun ki, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok anan kimseler için Resulullah güzel bir örnektir."²⁷

Peygamber, tüm insanlığı kapsayacak nitelikteki eğitim-öğretim faaliyetini, tabii ki, hep tek başına yürütmedi. Gerçekte onun herkese ve her yere ulaşması mümkün olmadığı gibi ulaşabildiklerine de aynı şekilde ulaşması mümkün değildir. Bu nedenle o, eğitim-öğretim faaliyetini, ashabını yanına alarak yürüttü. Esasen her müslüman, öğrenmekle yükümlü olduğu gibi,²⁸ bildiklerini başkalarına öğretmekle de görevliydi.²⁹ Dolayısıyla her mümin, imkanları ve yetenekleri ölçüsünce hem öğrenci hem de öğretici konumunda bulunuyordu. Bu, imanın gereği olarak ve salt Allah'ın rızasını kazanmak için yapılıyordu.

Böyle olmakla birlikte Peygamber (s), başlangıçtan itibaren ulaşamadığı kişiler ve yerler için özel olarak öğretmenler de görevlendirdi. Bu öğretmenlerde bazı özelliklerin arandığı gözleniyor. Onlar, Peygamber'in eğitiminden geçmiş, bu yönde nisbeten bilgili ve yetenekli kimselerdi. Görevlerinde gösterdikleri üstün başarılar, bunu kanıtlamaktadır.³⁰

Medine'de bir çok küttapda öğretmenler görev yaptığı gibi, mescidlerde ve Suffa'da ders okutanlar da vardı.³¹ Eğitim-öğretime duyulan ihtiyaçlar da giderek farklılaştı ve çeşitlendi. Buna bağlı olarak öğretimde uzmanlaşma ortaya çıktı. Peygamber, farklı konularda bilgilenmek isteyenlere değişik öğretmenler gösteriyordu.³² İhtiyaç duyulduğunda, gayr-i müslim öğretmenlerden de istifade ediliyordu. Okuma-yazma öğretmenleri, genellikle gayr-i müslim diler.³³ Allah, Peygamber'in (s) eşlerini de öğretimle görevlendirmişti.³⁴ Ashab arasında ilmiyle meşhur olmuş, kadınlar da az

24 Suffa hakkında bilgi için bk. M. Baktır, Suffa Ashabı, İstanbul, 1984.; M. Hamidullah'a göre Suffa, "İlk İslâmî Üniversite" idi. Bk. age. II. 692.

25 M. Hamidullah, age. II, s. 695.

26 Kalem: 4.

27 Ahzab: 21.

28 İbn Mace, Mukaddime, 17, No: 224.

29 Bk. Buhârî, İlim, 9, 25.; Tirmizî, Tefsir, 1.

30 Bk. Şiblî Asr-ı Saadet, II, s. 595-9.; S. Uludağ, İslâm'da Mürşid ve İrşad Faaliyeti, İstanbul, 1975, s.11-2.; Baktır, Suffa Ashabı, s. 43.

31 İbn Hanbel, Musned, V, 315.; İbn Mace, Ticaret, 8.

32 Bk. Hamidullah, age., II, s. 699.

33 H.R. Öymen-M.Dağ, İslâm Eğitim Tarihi, Ankara, 1974, s. 193.

34 Ahzab: 34.

değildi.³⁵ Sözün özü, Peygamber (s), erkeğiyle kadınıyla ashabını, eğitim-öğretim faaliyetini yürütme işinin içine sokmuştu. Tebliğ görevi, tamamen bir eğitim-öğretim faaliyeti halinde ifa ediliyordu. Peygamber'in (s) uygulaması, "tebliğ" in adeta "eğitim-öğretim" le çakışık bir anlam taşıdığını kanıtlar niteliktedir.

Burada şu hususu özellikle vurgulamak gerekir: Peygamber'in (s) siyasal ve toplumsal nüfuzunun artmasına paralel olarak eğitim-öğretim faaliyetinin yoğunluk ve yaygınlık kazandığı görülüyor. Bu nedenle, onun din adını zora başvurmamasını, güçsüzlüğüne bağlamak mümkün değildir. Zor kullanmamak, bir bakıma "tebliğ" in olmazsa olmaz şartıdır. Kur'an, imanın tamamen şahsın hür iradesinin eseri olmasını öngörüyor: "Dileyen inansın, dileyen inkar etsin."³⁶ Hiç kimseyi inanmaya zorlamayan İslâm, zor karşısında dıştan inkar etmeyi de sakıncalı görmemiştir.³⁷ İslâm'ın istediği şey, insanın kendi aklını çalıştırarak hür iradesiyle imanı tercih etmesidir. Bu konuda önemli olan, aklın ve kalbin kararıdır. Tebliğ ise, bu yolda ona yardımcı olmak, yolundaki engelleri aşmasında elinden tutmaktır. Bu yüzden Peygamber, toplumda en güçlü olduğu zamanlarda bile asla zor kullanmayı düşünmemiş, aksine eğitim-öğretim faaliyetini daha da yoğunlaştırma, yaygınlaştırma ve etkenlikle yürütme konusunda yeni önlemler almağa çalışmıştır.

Gerçekte zor kullanarak insanlara bir fikri veya inancı benimsetmeğe çalışmak antipatiye yol açar. Bunun sonunda da, ya açıktan karşı koyma veya münafıklık yapma yollarından biri tercih edilir ki her ikisi de, İslâm'ın kesinlikle istemediği bir tutumdur. Peygamber'in yaptığı savaşların da, insanların zorla inanmasını sağlamak gibi bir amacı asla söz konusu değildir. Bu savaşlarla amaçlanan husus, insanlara uygulanan baskılara dur demek, zorbalıklara son vermek, insanların akıllarını kullanarak hür iradeleriyle hareket etmelerine imkan sağlayacak ortamı oluşturmaktır.³⁸

Peygamber'in (s) davetinin insanlar tarafından hüsnükabul görüp çok kısa zamanda Arabistan Yarımadası'na egemen olarak onun sınırlarını taşmasının ana nedeni, bu davetin eğitim-öğretim merkezli bir hareket olmasıdır. Bu dâvet, adeta diriliş suruydu; ona muhatap olan fertlerin yeniden dirilişini gerçekleştirdi. Bu eğitim-öğretim hareketi sayesinde Peygamber (s), insanın kalbini, kafasını yakalıyordu; her ferdin yozlaşmış, bodurlaşmış olan insani boyutunu ön plâna çıkardı, geliştirdi, insanlaştırdı. İslâm'ın ne olduğu, nitelikleri, kendisini benimseyen fertlerde somutlaşıp açık seçik ortaya çıkınca insanlar, Peygamber'in (s) dâvetine fevc fevc katılmağa başladılar. Adeta, elektrik akımına tutulmuş gibiydiler.

Peygamber'in (s) yürüttüğü eğitim-öğretim faaliyetinin olağanüstü etkililiğinin temelinde, sunulan muhtevanın doğruluğunun yattığı, bir gerçek. Ancak, bunun kadar, o muhtevanın sunuluş biçiminin doğru ve uygun oluşunun da etkili olduğu unutulmamalıdır. Peygamber'in (s) sadece "ne"yi öğrettiğine değil, "kim"e, "nasıl" öğrettiğine de dikkat

35 Bilgi ve kaynaklar için bk. T. Okiç, İslâmiyette Kadın Öğretimi, Ankara, 1979, s. 22 vd.

36 Kehf: 29.

37 Bk. Nahl: 106.

38 Bu konuda biraz daha geniş bir değerlendirme ve kaynaklar için bk. A. Önkal, Resulullah'ın, s. 98 vd.

etmemiz gerekir. O, öğretmek istediği esasları "kime" "nasıl" öğreteceğini de özenle belirliyordu. Onun öğretiminde, rasgelelik görülmemektedir.

Çağdaş eğitimcilerin ortaya koydukları eğitim-öğretim ilke ve yöntemlerinin temellerini Peygamber'in (s) eğitim-öğretim uygulamalarında görebiliyoruz. Sözgelimi,

- a- Muhatabı iyi tanıyıp öğretimi ona göre düzenleme,
- b- Muhataba son derece hoşgörülü davranma,
- c- Her bakımdan sevdirmeye, nefret ettirmeme,
- d- Öğretim konusuna karşı muhatapta ilgi ve ihtiyaç uyandırma ve öğretimi, bunları karşılayacak şekilde gerçekleştirme,
- e- İnsanı aklıyla, ruhuyla, duyguları ve bedeniyle bir bütün kabul edip onun her bakımdan gelişimini ve ihtiyaçlarını gözönünde bulundurma,
- f- Muhatabı, düşünen, araştıran, soruşturan, konuma getirme,
- g- Soyut bilgileri örnek olaylarla somutlaştırma,
- h- Jestleriyle, mimikleriyle, konuşma biçimiyle... muhatap karşısında en uygun tutumu takınma,
- ı- Öğretimi pekiştirme... gibi esasların, Peygamber'in (s) eğitim-öğretiminde en iyi şekilde uygulandıklarını müşahade ediyoruz.³⁹

Bütün bunların ötesinde o, inandığı, içtenlikle bağlandığı ve bizzat yaşadığı hususları öğretim konusu yapıyordu; tutum ve davranışlarıyla örnek oluyor, öğrettiği bilgilerin hayata nasıl yansıtılacağını somut biçimde gösteriyordu. Öğretmen olarak görevlendirdiği kişiler de, öğretmenlik bilgi ve becerileri bakımından olduğu kadar kişilik nitelikleriyle de kaliteli kimselerdi. Esasen bildiklerini başkalarıyla paylaşmakla yükümlü tutulan her müslümanın, ancak kendisinin içtenlikle benimseyip yaşadığı hususları başkalarına tavsiye etmesi istenmektedir.⁴⁰ Peygamber'in eğitim-öğretimdeki fevkalâde başarısında, kendisinin ve tayin ettiği öğretmenlerinin olgun kişiliklerinin, tutum ve davranışlarıyla örnek oluşlarının büyük etkisi olduğu, tartışma götürmez bir gerçektir. Bu olgu, çağdaş eğitimcilerce de kabul edilmektedir. Nitekim, davranış bilimleri, öğretmenin tutum ve davranışlarından, öğrencinin özellikle etkilendiğini ortaya koymaktadır. Öğretmenin fikrî tutumu, duygusal tepkileri, çeşitli alışkanlıkları, jestleri, mimikleri, öğrenciyi etkilemekte; onun kişiliğinin oluşumunu ve gelişimini biçimlendirmektedir. Çoğu zaman öğrenci, öğretmenin anlattıklarından çok konuya yaklaşımına dikkat etmekte ve onun olayları yorumlama biçiminden etkilenmektedir. Öğretmenin kişiliği itibarıyla öğrencideki etkisi, okuttuğu derslerin sınırlarını çok aşmaktadır. Kısacası, öğrencilerin nitelikleri ile öğretmenin nitelikleri benzerlik arz etmektedir.⁴¹ Bu etki o kadar ileri boyutlara varabilmiştir ki, bütün bir sınıfın,

39 Bu konuda farklı ve ayrıntılı bilgi için bk. A. Özbek, Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed, Konya, 1988, s. 138 vd.; Önkol, age. I. Canan, Peygamberimizin Sünnetinde Terbiye, İstanbul, 1984.

40 Saff: 2-3.

41 Bk. F. Varış, Program Geliştirme, 4. bs. Ankara, 1988, s. 117-8.; H. Yavuzer, Çocuk Psikolojisi, 2. bs. İstanbul, 1985, s. 178.; N.L. Bossing, Orta Dereceli Okullarda Öğretim, I-II, Çev. N. Sarı, İstanbul, 1953, II, s. 257.; M. Ersin, Eğitimde Psikolojinin Rolü, Ankara, 1970, s. 179.

kişiliğini takdir ettikleri öğretmenlerin "etkisiyle ve onlara benzemek için öğretmenlik mesleğini seçmiş" oldukları bile görülmüştür.⁴²

Bu anlatılanlarla şunu vurgulamak istiyorum: "Ben ancak öğretmen olarak gönderildim"⁴³ buyuran Peygamber (s), mükemmel bir öğretmendi. Yürütmekte olduğu eğitim-öğretim faaliyetini en verimli, en başarılı ve en güzel biçimde yerine getirdi. Hz. Muaviye diyor ki, "Anam babam Resulullah'a feda olsun! Hiç bir zaman ondan daha güzel öğretmen görmedim."⁴⁴ O, öğretmenlik konusunda da, insanlar için güzel bir örnektir.

Bu noktada akla şu soru gelebilir: "Ümmî bir peygamber,⁴⁵ son derece karmaşık bir faaliyet olan eğitim-öğretim işini, nasıl böylesine mükemmel ölçülerde yerine getirebiliyor?" Çünkü öğretmenlik başlıbaşına bir uzmanlık alanı; özel yetenek, bilgi ve beceri gerektiren bir meslek. Sıradan her insan öğretmen olamadığı gibi, bu yönde eğitim görüp gerekli özel bilgileri almış olan herkes de başarılı öğretmenlik yapamamaktadır. Üstelik bu söylediklerimiz, yalnız bir dalda belli bir öğretim düzeyinde öğretmenlik yapacak olanlarla ilgilidir. Oysa Peygamber'in (s) eğitim-öğretim faaliyeti, çok geniş alanı kapsıyordu; bu görevini fırsat bulduğu her zaman ve her yerde yerine getirmek zorundaydı; her yaştan ve her düzeyden insan, onun eğitim-öğretiminin etkinlik alanı içindeydi. Bu nedenle onun yürüttüğü eğitim-öğretim faaliyeti, çok daha karmaşık bir yapıya sahipti, zorlukları daha çoktu. Böylesine ağır ve hassas işi, ancak son derece ehliyet ve liyakat sahipleri, gereğince yapabilir. Onun için, Peygamber'in (s), "en güzel öğretmen" olarak görevini başarıyla yerine getirmiş olması, ister istemez, onun bu yönde özel eğitimden geçirilmiş olduğunu düşündürmektedir.

Hem Peygamber'in (s) hayatı, hem de Kur'an ve hadisler, onun bu görev için yaratılıştan yetenekli olduğunu ve özel olarak da yetiştirildiğini kanıtlamaktadır: O, çevresinin kültür merkezi konumunda olan Mekke'de ileri gelen bir ailede dünyaya gözlerini açtı. Çevresinden özel ilgi gördü. Daha sağlıklı olması ve dilini en güzel biçimde geliştirmesi için sahrada süt anneye verildi. Parlak zekasıyla, üstün yetenekleriyle hep dikkatleri çekti. Peygamber olmadan önce de tertemiz bir hayat yaşadı. Akl-ı selimin kabul etmediği hiçbir geleneği benimsemedi Herkesin parmakla gösterdiği bir insan olarak hayatını sürdürdü. Zaman zaman iradesi dışında gizli bir elin, onu kötülüklerden koruduğu da görüldü.⁴⁶ Amcasının yanında ve ayrı olarak seyahatler yaptı, ticaretle uğraştı; insanları ve hayatı çok iyi tanıdı. Zaman zaman uzlete çekilerek düşüncede derinleşti.

Bazı ayetlerde Allah'ın, Peygamber'e (s) özel ihsanlarda bulunduğu belirtiliyor. İnşirah suresinde, özel bir yöntemle Allah'ın Peygamber'e ilim ve hikmet kazandırdığı ifade ediliyor.⁴⁷ Başka ayette, Allah, ona, bilmediklerini öğrettiğini belirtiyor.⁴⁸ Daha bir çok

42 Bk. Y. Akyüz, Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri, Ankara, 1978, s. 129 (S. İrmak'ın hatırasından).

43 İbn Mace, Mukaddime, 17, No: 229.

44 Muslim, Mesacid, 33.; Ebu Davud, Salat, 167.; Nesai, Ticaret, 67.

45 Bk. A'râf : 157, 158.

46 Örnek olaylar için bk. Önkal, age., s. 52 vd.

47 Bk. Tefsîru'n-Nesefî., IV, s. 365.

48 Nisa: 113.

ayet, Peygamber'in Allah tarafından yetiştirildiğine işaret etmektedir. Kaldı ki, Peygamber'in (s) kendisi de bunu açıkça ifade ediyor: "Beni Rabbim eğitti; eğitimimi güzel biçimde gerçekleştirdi."⁴⁹ Ayrıca, Peygamber'in (s) tebliğ görevini yerine getirirken nelere dikkat etmesi gerektiği konusunda da, Kur'an ayetleri yolunu aydınlatmaktadır.⁵⁰ Bu durum, öğretmenliğin, sıradan her insanın üstlenip yerine getirebileceği basit bir iş olmadığı mesajını bize vermektedir. Neticede, Peygamber'in varislerinin⁵¹ görevinin eğitim-öğretim faaliyetini yürütmek olduğu ve bu iş için yetenekli kimselerin seçilip özel olarak eğitilmesi gerektiği gerçeği de ortaya çıkmaktadır.

---

49 Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, Beyrut, 1357, I, s. 72, No: 164.

50 Mesela bk. Nahl: 125.

51 "İlim adamları (ulema), peygamberlerin varisleridirler." Buharî, İlim, 10,; Aclunî, Keşfu'l-Hafâ, II, s. 83, No: 1745.